

УДК 355.457.1

В. В. Голінко

О. В. Андрушко

РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ В ОХОРОНІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ І ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ: СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ

Проведено аналіз діяльності громадських формувань в охороні державного кордону і запропоновано шляхи поліпшення роботи з ними.

Ключові слова: оперативно-службова діяльність, державний кордон, громадські формування, охорона кордону.

Постановка проблеми. У системі національної безпеки держави підсистема забезпечення прикордонної безпеки займає одне із важливих місць. Державний кордон є головним елементом територіального суверенітету країни, а забезпечення його безпеки є однією з головних функцій держави в цілому. Відповідно й суб'єкти, які призначені виконувати ці завдання забезпечення прикордонної безпеки, є необхідним атрибутом держави. Охорона громадського порядку і державного кордону є функцією державного управління, спрямованою на забезпечення належного громадського порядку і недоторканності державних кордонів України із залученням до цієї діяльності місцевого населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про актуальність зазначеної теми свідчать пошуки науковцями шляхів удосконалення профілактичної роботи громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону. Інші праці присвячені вирішенню теоретичних і практичних питань профілактики правопорушень, у тому числі й адміністративних, шляхам поліпшення діяльності громадських формувань. Певною мірою ці питання досліджувались у наукових працях І. Слободенюка, І. Стахура, Г. Магася, В. Кириленка [1–4].

Метою статті є проведення дослідження ефективності використання громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону в системі забезпечення прикордонної безпеки на державному кордоні; удосконалення методики роботи

прикордонних підрозділів з громадськими формуваннями з охорони громадського порядку та державного кордону.

Виклад основного матеріалу. Однією з найдавніших традицій прикордонників завжди були тісні, дружні та ділові взаємини з місцевим населенням прикордоння. Практично в кожному населеному пункті поблизу державного кордону існували добровільні народні дружини, члени яких надавали його охоронцям своєчасну та дійову допомогу. Тож відоме гасло “Кордони держави охороняє увесь радянський народ!” – мало цілком реальне підґрунтя.

Забезпечення громадського порядку та громадської безпеки в Українській державі – це завдання більшою чи меншою мірою всіх державних і громадських організацій. Однак громадяни нашої країни відповідно до Конституції України мають право створювати на основі Закону України [8] громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку й державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, посадовим особам у запобіганні й припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин. Громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону можуть бути створені на засадах громадської

самодіяльності як зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння поліції та прикордонній службі, асоціації громадських формувань тощо.

Сьогодні керівництво країни, Адміністрація Державної прикордонної служби України (ДПСУ) гостро ставлять питання щодо надійної охорони державного кордону з активним залученням державних органів, установ, відомств, підприємств, громадських організацій і місцевого населення прикордонних населених пунктів.

Організацію, координацію діяльності та підготовку членів громадських формувань покладено на прикордонників.

Робота з мешканцями прикордонних районів виділена як пріоритетний напрям діяльності ДПСУ. В умовах оптимізації організаційно-штатних структур підрозділів Державної прикордонної служби, переходу до дієвої інтегрованої системи охорони кордону гласній роботі з місцевим населенням надається одна з провідних ролей.

На цей час в інтересах охорони державного кордону на ділянках органів та підрозділів охорони державного кордону створено і діє 418 громадських формувань, до складу яких входить понад 5800 членів [6] (рисунок).

Керівні документи Адміністрації ДПСУ орієнтують на те, що основу прикордонної служби повинні складати патрулювання місцевості в межах прикордонного регіону, службова діяльність дільничних інспекторів прикордонної служби, служба прикордонних та спільних з правоохоронними органами і громадськими формуваннями з охорони державного кордону нарядів, робота з громадськими формуваннями і місцевим населенням.

Робота з громадськими формуваннями і місцевим населенням проводитиметься з урахуванням того, що протиправна діяльність

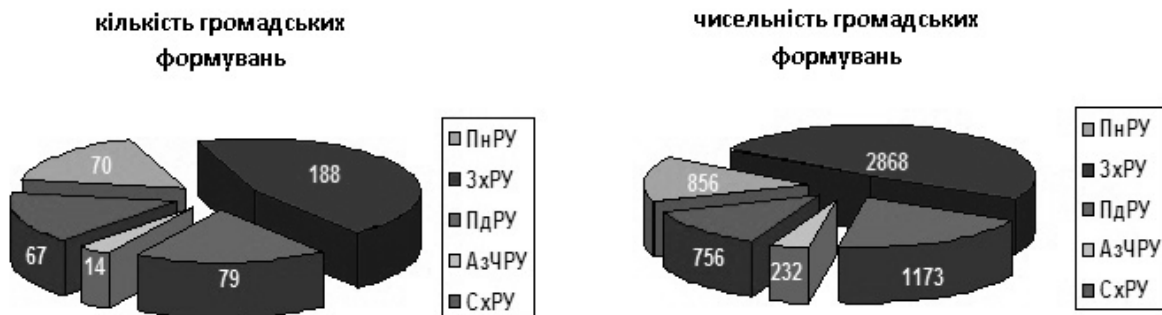
окремих верств населення прикордонних регіонів стала із соціально-економічних причин єдиним джерелом їх існування. Це призвело до зниження позицій та авторитету ДПСУ серед населення контрольованих прикордонних районів.

У таких умовах основою роботи з громадськими формуваннями і місцевим населенням є здійснення впливу на нього з метою контролю розвитку обстановки. Під час планування оперативно-службової діяльності робота з місцевим населенням спрямовуватиметься на запобігання правопорушенням та їх профілактику серед мешканців населених пунктів прикордонних регіонів, пошук та залучення громадян України до співпраці в інтересах охорони державного кордону, вивчення та добір кандидатів у громадські формування з охорони державного кордону та для служби у підрозділах ДПСУ, формування у громадян країни поваги до прикордонників Державної прикордонної служби.

У той же час рівень організаторської та практичної роботи з громадськими формуваннями і місцевим населенням залежить від професійної майстерності та підготовленості посадових осіб підрозділів охорони державного кордону ДПСУ.

Необхідно також урахувувати, що Державною прикордонною службою України на сьогодні охороняється три типи державного кордону.

1. Ділянки державного кордону, що збігаються з ділянками кордону колишнього Союзу Радянських Соціалістичних Республік. На заході України це ділянки кордону з Республікою Польща (542,3 км), із Словачькою Республікою (98,5 км), з Угорською Республікою (135,1 км), з Республікою Румунія (608,6 км). Кордони з цими державами оформлені у правовому відношенні.

Кількість громадських формувань по регіональних управліннях

2. Ділянки кордону з державами – учасницями СНД. На сході України це ділянка з Російською Федерацією – 1974,04 км по суходолу та 249,5 км – по Азовському морі, з якої 409,3 км кордону не підконтрольні нашій державі. На півночі – з Республікою Білорусь (952,7 км), на півдні – з Республікою Молдова (1142,4 км) і морська ділянка (2252,3 км); ці ділянки українського кордону не повністю оформлені в міжнародно-правовому відношенні.

3. Ділянка кордону по так званій лінії розмежування з тимчасово окупованими територіями Луганської та Донецької областей складає 586,6 км. У зоні проведення АТО і 194,5 км адміністративної межі з АР Крим. Ділянка кордону з РФ, над якою сьогодні втрачено контроль, складає 409,3 км по суходолу і 32 км – по узбережжю Азовського моря (у межах Луганської області – 234,8 км, у межах Донецької області – 174,5 км).

Кожний тип ділянок державного кордону України має свою специфіку, яку необхідно враховувати при організації оперативно-службової діяльності, у тому числі й у взаємовідносинах з місцевим населенням; розрізняється формами і способами охорони кордону та залученням сил і засобів охорони.

Зазначені вище проблеми залишаються актуальними, тому дослідження співпраці ДПСУ з громадськими формуваннями для оперативно-службової діяльності органів та підрозділів охорони державного кордону має пізнавальне, наукове і прикладне значення.

Відповідно до покладених на Державну прикордонну службу України завдань [7] громадські формування залучаються до їх виконання у порядку, визначеному законодавчими актами.

Основними завданнями громадських формувань у сфері охорони державного кордону є:

– надання допомоги підрозділам Державної прикордонної служби України у виявленні та затриманні осіб, які порушили або намагаються порушити державний кордон чи провадять іншу протиправну діяльність на кордоні;

– сприяння військовослужбовцям Державної прикордонної служби України в охороні державного кордону, виключної (морської) економічної зони України, а також здійснення контролю за дотриманням режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон,

проведення разом з ними пропуску громадян до місць відпочинку і роботи та ін. [5].

Досліджуючи чинники, що впливають на ефективність залучення громадських формувань до охорони громадського порядку та охорони кордону, можна відмітити, що охорона державного кордону України в сучасних умовах – це складне соціальне явище, що торкається всіх сторін життя і діяльності як окремих державних структур, так і суспільства загалом і являє собою систему політичних, правових, організаційних, економічних, оперативних, технічних, екологічних, санітарно-карантинних та інших заходів, які вживаються з метою забезпечення недоторканності сухопутних, морських та повітряних кордонів Української держави, а також захисту її політичних та економічних інтересів на державному кордоні. В сучасних умовах стрімко збільшилася кількість спроб використання державного кордону різноманітними злочинними та терористичними угрупованнями, зросла роль громадських формувань з охорони кордону як одного з основних елементів системи збирання (добування) даних обстановки та визначення ефективності їх діяльності. Для найбільш ефективної роботи і визначення основних показників, які характеризують діяльність громадських формувань з охорони кордону, необхідно проаналізувати і врахувати умови та чинники, що впливають на створення й ефективну діяльність громадських формувань з охорони державного кордону України.

На охорону кордону та на дії громадських формувань з охорони державного кордону буде суттєво впливати низка взаємопов'язаних об'єктивних умов. Найважливішими серед них будуть: фізико-географічні умови; економічний стан України та суміжних держав й особливо їх прикордонних районів; густота населення прикордонних районів; наявність культурних, етнічних, релігійних, економічних зв'язків населення прикордонних районів; місце, склад, завдання та можливості прикордонного загону щодо їх виконання; сили і засоби, які застосовуються в охороні державного кордону; режим державного кордону, прикордонний режим.

Як переконає сучасний досвід оперативно-службової діяльності ДПСУ, на роботу органів управління з організації охорони державного кордону, на діяльність громадських формувань з охорони державного кордону суттєво впливають також і ймовірний характер

протизаконної діяльності злочинних угруповань, режим у пунктах пропуску через державний кордон та низка негативних умов, що впливають з аналізу службової діяльності громадських формувань з охорони державного кордону, а саме: незадовільний якісний склад громадських формувань з охорони державного кордону; низький рівень підготовки членів громадських формувань; розбіжності у поглядах на застосування допомоги громадськості в охороні державного кордону; відсутність системи стимулювання громадських формувань за високі показники в охороні державного кордону.

Таким чином, виникає необхідність у ретельному аналізі та вивченні ступеня впливу на ефективність залучення громадських формувань до охорони державного кордону.

Фізико-географічні умови вивчають з метою визначення їх впливу на охорону державного кордону України. Знання членами громадських формувань фізико-географічних умов охорони державного кордону дозволяє правильно оцінити місцевість, час доби, визначити умови маскування, напрямки дій порушників кордону (правопорушників) та районів (рубежів) несення служби з охорони кордону тощо.

Під час вивчення економічних умов важливо виявити можливості економіки прикордонних районів щодо виробництва та забезпечення прикордонних підрозділів та громадських формувань необхідними матеріальними ресурсами на період оперативно-службових дій з охорони державного кордону. Треба визначити життєво важливі економічні райони і промислові центри, наявність підприємств та організацій щодо подання допомоги прикордонним підрозділам і громадським формуванням. Знання економічного стану в країні загалом і в прикордонних районах зокрема дозволить офіцерам штабів прикордонних загонів прогнозувати активізацію або спад контрабандної діяльності через державний кордон, можливості матеріального забезпечення оперативно-службової діяльності підрозділів загону та громадських формувань з охорони державного кордону, визначити райони господарсько-виробничої діяльності місцевих підприємств поблизу кордону і планувати їх прикриття як оперативними силами та засобами, так і силами громадських формувань з охорони державного кордону.

Поряд із цим при врахуванні економічних чинників не можна забувати про організацію стимулювання членів громадських формувань.

У ході оцінювання й аналізу злочинної діяльності кримінальних угруповань, як правило, вивчають імовірні напрями (канали), склад, можливості та характер дій злочинних угруповань через державний кордон, можливі способи злочинної діяльності, а також де необхідно буде зосередити допомогу громадських формувань з охорони кордону.

Під час вивчення густоти населення прикордонних районів та наявності культурних, етнічних, релігійних, економічних зв'язків населення прикордонних районів важливо не тільки визначити можливості залучення до охорони державного кордону місцевого населення, але і його якість, яка обумовлюється загальною і технічною грамотністю, фізичним станом населення, його класовою, національною і релігійною належністю, ставленням до свого уряду, армії та до Державної прикордонної служби, риси національного характеру та історичні традиції, що склалися у регіоні.

Як відомо з досвіду охорони державного кордону, під час вивчення населення необхідно ретельно проаналізувати його професійний склад, що дозволяє зробити висновки про можливість залучення до охорони державного кордону різних категорій населення за фахом, віком, належністю до громадських формувань, виробничо-господарської діяльності тощо.

У разі правильної оцінки зазначених вище чинників та організації службової діяльності громадських формувань з охорони кордону слід очікувати високих результатів їх службової діяльності, для врахування яких треба визначитися з оцінкою їх ефективності та можливості виконувати завдання, які покладаються на громадські формування з охорони державного кордону. Оцінити їх службову діяльність на ділянці прикордонного загону можливо з урахуванням їх часткової участі за кількісними показниками оперативно-службової діяльності.

Отже, якщо врахувати всі чинники, що впливають на діяльність громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, і правильно визначити критерії оцінки їх діяльності, то штаб прикордонного загону буде у змозі оцінити їх ефективність діяльності та виявити

прорахунки в організації роботи з громадськими формуваннями з охорони кордону.

Загалом за сприяння та допомогою небайдужих жителів прикордоння у 2016 р. виявлено і затримано: 157 осіб – за незаконне перетинання державного кордону, 381 особу – за порушення прикордонного режиму, 51 особу – за порушення правил використання об'єктів тваринного світу; крім того, вилучено 5 одиниць зброї, 92 шт. боєприпасів, 0,2 кг вибухівки і товарів на суму понад 2,4 млн грн [6].

Висновки

Таким чином, основними напрямками вдосконалення роботи з громадськими формуваннями з охорони громадського порядку і державного кордону можна вважати:

1) всебічне вивчення умов щодо використання допомоги громадських формувань з охорони кордону, особливо на етапі підготовки пропозицій та прийняття рішення начальником прикордонного загону на охорону кордону;

2) усвідомлення керівниками всіх рівнів управління чіткого розмежування діяльності штабів та офіцерів органів охорони державного кордону і недопущення розбіжностей у поглядах на застосування допомоги громадських формувань з охорони кордону;

3) широке висвітлення діяльності громадських формувань з охорони кордону, пропагування їх досягнень та здобутків;

4) проведення всього комплексу заходів щодо вивчення та підбору громадян для їх залучення до громадських формувань з охорони кордону;

5) вдосконалення заходів щодо забезпечення стимулювання діяльності громадських формувань з охорони кордону, залучення до цього можливостей органів охорони державного кордону, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування;

6) патріотичне виховання серед молоді внаслідок створення клубів юних друзів прикордонників;

7) раціональне використання допомоги громадських формувань з охорони кордону на всій ділянці прикордонного загону;

8) заслуховування звітів керівників громадських формувань з охорони громадського порядку щодо практичного

використання, участі їх членів в охороні державного кордону;

9) розгляд стану матеріально-технічного забезпечення громадських формувань з охорони державного кордону;

10) вирішення питань щодо відновлення, створення нових та припинення діяльності громадських формувань з охорони державного кордону, які допускають суттєві порушення.

Начальникам відділів прикордонної служби щоквартально надавати пропозиції на розгляд місцевим органам самоврядування щодо виключення із списків громадських формувань членів, які не бажають надавати сприяння підрозділам Державної прикордонної служби в охороні державного кордону, та здійснення підбору з числа місцевих жителів, що позитивно характеризуються і виявляють бажання вступити до складу громадських формувань.

Щоквартально, під час проведення активних заходів з місцевим населенням прикордоння, спільно з співробітниками поліції підводити підсумки діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, вживати заходів щодо поліпшення їх роботи.

Під час формування бюджету районів на черговий рік вносити пропозиції щодо виділення коштів на забезпечення членів громадських формувань форменим одягом та визначення грошового заохочення членів громадських формувань, які мають результати службової діяльності з охорони державного кордону.

Список використаних джерел

1. Слободенюк, І. В. Принципи діяльності громадських формувань з охорони правопорядку [Текст] / І. В. Слободенюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 32.

2. Стахура, І. Б. Взаємодія громадських формувань з охорони громадського порядку з окремими підрозділами ОВС у профілактиці правопорушень [Текст] / І. Б. Стахура // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – Вип. № 2. – С. 259.

3. Магась, Г. А. Деякі погляди щодо удосконалення охорони державного кордону [Текст] / Г. А. Магась // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. –

Хмельницький : НАДПСУ, 2015. – Вип. № 1 (63). – 69 с.

4. Кириленко, В. А. Загрози національній безпеці держави в прикордонній сфері та їх інформаційні ознаки [Текст] / В. А. Кириленко, В. П. Городнов, Р. Г. Каратаєв // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. – Хмельницький : НАДПСУ, 2008. – № 43. – Ч. II. – С. 6–16.

5. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону [Текст] : Закон України від 22 червня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40. – Ст. 338.

6. Сайт Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : <http://dpsu.gov.ua/ua/gromadskiformuvannya-z-ohoroni-derzhavnogo-kordonu/>. – Назва з екрана.

7. Про Державну прикордонну службу України [Текст] : Закон України від 3 квітня 2003 р. № 661-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208.

Стаття надійшла до редакції 13.11.2017 р.

Рецензент – доктор військових наук, професор В. А. Кириленко, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

УДК 355.457.1

В. В. Голинко, А. В. Андрушко

РОЛЬ И МЕСТО ОБЩЕСТВЕННЫХ ФОРМИРОВАНИЙ В ОХРАНЕ ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА И ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЫ: СОВРЕМЕННЫЕ ВЗГЛЯДЫ

Проведен анализ деятельности общественных формирований в охране государственной границы и предложены пути улучшения работы с ними.

Ключевые слова: *оперативно-служебная деятельность, государственная граница, общественные формирования, охрана границы.*

UDC 355.457.1

V. V. Golinko, O. V. Andrushko

MODERN VIEWS ON THE ROLE AND PLACE OF SOCIAL FORMATIONS IN PROTECTION OF PUBLIC ORDER AND STATE BORDER

The activities of public formations in the protection of the state border have been analyzed in the article. The ways of enhancing the work with them have been suggested.

Keywords: *operational and service activity, state border, public formations, border protection.*

Голинко Володимир Васильович – кандидат військових наук, доцент, професор спеціальної кафедри № 11 Навчально-наукового інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів Служби безпеки України Національної академії Служби безпеки України

Андрушко Олександр Васильович – ад'юнкт Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького